

רשימות

בפרשת השבוע

פרשת חיי שרה

פרק כ"ג פסוק ט'

ויתן לי את מערת המכפלה

קשה למה הפסוק אומר "ויתן לי", למה לא כתוב וימכור לי, שהרי רצה לקנות את השדה? וכן בהמשך הפסוק נאמר "בכסף מלא יתננה לי", מדוע לא נאמר ימכרנה לי? עיין ברמב"ן שפירש שאין זה כבוד לעפרון למכור את נחלת אבותיו ולכן אמר בלשון מתנה.

עוד י"ל שאברהם אבינו רצה שהמכר יהיה כמו מתנה הניתנת בלב שלם, לכן אמר "ויתן לי" לשון מתנה, ובאותו רצון שנותנים מתנה, כך גם רוצה שתהיה המכירה של השדה, וכך מבואר בפסוקים לקמן לאחר המכר, בפסוק י"א - "השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה", וגם בפסוק י"ג נאמר - "נתתי כסף השדה קח ממני", ורק כשהתורה מסכמת את הפרשה [בפסוק י"ח] נאמר "לאברהם למקנה", שהיה זה מכר.

עוד י"ל שעפרון לא רצה שזה יהיה מכר רגיל, שאפשר לעשות אחרי הקנין בו כל מה שרוצים, אלא היה מוכן למכור לו את השדה הזו רק לצורך אחוזת קבר, ולא לצרכים אחרים כמו שכתוב בפסוק י"א "נתתיה לך קבור מתך", וכן בפסוק כ' נאמר "ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם לאחוזת קבר", וכמו שביקש אברהם אבינו בתחילה [פסוק ד'] "תנו לי אחזת קבר", והרי זה כמכר על תנאי, ולכן לא אמר בלשון ימכרנה לי, אלא אמר בלשון מתנה, שהרבה פעמים אדם נותן דבר במתנה עם תנאי מסויים במקום התמורה הכספית, מה שאין כן במכר.

פרק כ"ד פסוק י"ח

ועשה חסד עם אדני אברהם

אליעזר עבד אברהם מתפלל אל הקב"ה שיעשה חסד עם אדוניו וימצא שידוך הגון ליצחק, וכן גם אנו מתפללים לקב"ה אבינו מלכנו עשה עמנו צדקה וחסד, כל מה שאנו מבקשים מרבש"ע זה בתורת חסד כי בדלות מעשינו לא מגיע לנו כלום, לכן אנו מבקשים רק בתורת חסד.

לעמת זאת לקמן כשאליעזר עבד אברהם מבקש את חסד משפחת רבקה לקחת את רבקה עבור יצחק, מבקש מהם [כד, מט] "ועתה אם ישכם עשים חסד ואמת את אדני", וצריך להבין את הבדלי הלשון, בין חסד לבין חסד ואמת.

יש לפרש זאת על פי דברי רש"י לקמן בפרשת ויחי [מז, כט] "חסד שעושין עם המתים הוא חסד של אמת, שאינו מצפה לתשלום גמול". לפי זה י"ל גם אצלנו שהוא חסד של אמת שאינו מצפה לגמול, ואף על פי שלכאורה שהם מצפים לתגמול מאברהם אבינו תמורת הסכמתם לשלוח את רבקה, אמר להם אליעזר "ועתה אם ישכם עשים חסד ואמת את אדני", שאל תצפו לשום גמול ממנו, והסיבה היא שהרי נאמר לעיל [כד, א] "ואברהם זקן בא בימים", והסביר שם בעל הטורים "ולא יכול עוד לצאת ולבא, לישא וליתן, אז הוצרך לברכה", והממון הרב שכבר היה לו, נתן הכל בשטר מתנה ליצחק כמו שהביא רש"י לעיל [כד, י, בד"ה וכל טוב], אם כן לא נשאר לו כלום וגם אינו יכול יותר לעבוד. אם כן אין לכם לצפות לשום תגמול מאברהם, לכן אמר כאן את הלשון "חסד ואמת", שהוא חסד של אמת, כיון שאינו יכול לגמול להם בחזרה.

פרק כ"ד פסוק כ"ב

ויקח האיש נזם זהב

אפילו שהביא אתו מארץ כנען שטר מתנה ליצחק על כל נכסי אברהם אבינו כמו שהביא רש"י בפסוק ל"ו, וזה הרבה יותר מהנזם והצמידים שהביא לה כעת, אך לפעמים צריך לתת משהו ממשי ביד, ולא מספיק נייר המעיד על עושר גדול, י"ל כי הוא דבר המרחיב ומשמח את הלב יותר, ולכן הביא אתו מארץ כנען, חוץ מהשטר מתנה גם את הנזם והצמידים שנתן על ידיה, וכן כשהמשפחה הסכימה לשידוך, נתן להם אליעזר כלי כסף וזהב ומגדנות ובגדים [פסוק נ"ג] ובדרך זו יקל עליו לשכנע את האשה [ומשפחתה] לבא איתו לארץ כנען להתחתן עם אדוניו יצחק. ענין דומה מצינו עם רבינו תם, המובא במנהגי המהרי"ל [מהרי"ל ליקוטים פג], המביא עדות שרבינו תם כשרצה ללמוד הלכה חמורה, היה נותן לפניו תל של זהובים לשמוח בהן ונתרחב ליבו ולמד בכח.

פרק כ"ד פסוק נ"ה

ויאמר אחיה ואמה

רש"י: ובתואל היכן היה, הוא היה רוצה לעכב ובא מלאך והמיתו.

קשה שהרי בתואל אמר [פסוק ג'] מה' יצא הדבר, הנה רבקה לפניך קח ולך, ואיך זה שמעט זמן אחר כך חזר בו? י"ל שבתואל התפעל מהסיפור של אליעזר והיתה זאת התפעלות רגעית של הרגש, ולא אחרי מחשבה עמוקה, והחלטה על טיב השידוך, ובאמת בתוכו לא רצה, ולכן רצה לעכב את השידוך, ולכן בא המלאך והמיתו, מה שאין כן לבן רצה את השידוך אמנם ממניעים פסולים, שהיה חומד את הממון, ולכן היה בעד השידוך, והיה מוכן גם לתת לה ללכת לארץ כנען, אבל רבקה רצתה את השידוך ללא נטיות צדדיות או התפעלות רגעית, עד כדי כך שהיתה מוכנה ללכת עם העבד גם ללא רצון משפחתה כמבואר ברש"י. [בפסוק נ"ח].

פרק כ"ה פסוק ז'

ואלה ימי שני חיי אברהם אשר חי מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים

רש"י: בן ק' כבן ע', ובן ע' כבן ה' בלא חטא.

עייין גם ברש"י בתחילת הפרשה [כ"ג א'] אצל שרה אמנו שכתב "לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל, לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו בת ק' כבת כ' לחטא, מה בת כ' לא חטאה שהרי אינה בת עונשין, אף בת ק' בלא חטא, ובת כ' כבת ז' ליופי". קשה שהרי גם אצל ישמעאל [כ"ה י"ז] כתוב את הלשון שנה שנה על שנותיו, "ואלה שני חיי ישמעאל מאת שנה ושלושים שנה ושבע שנים", והרי שם אי אפשר לומר בלא חטא, שהרי בודאי חטא, [אפילו שלבסוף חזר בתשובה], ורק בשביל ליחס שנותיו של יעקב לא צריך לכתוב שנה שנה, כמו אצל שרה ואברהם ומספיק לומר את מספר השנים שחי? ויש לחלק בין אברהם אבינו ושרה אמנו, לבין ישמעאל, בלשון הפסוקים, שלגבי ישמעאל כתוב בתחילת הפסוק "ואלה שני חיי ישמעאל", רק השנים שחי, ותו לא, ולא מדבר על משמעות החיים, ותוכן החיים, ולכן אפשר במידע על השנים שחי, ליחס בהם שנותיו של יעקב כמו שמביא רש"י, אבל אצל אברהם אבינו כתוב "ואלה שני חיי אברהם אשר חי", שהיה ממלא את השנים בתוכן כל חייו, וחי חיי מצוות ודביקות בה' [וכן נדרש הפסוק ואברהם זקן בא בימים, לפי אחד המפרשים] ולכן דורשים כל שנה ושנה שהיה בלא חטא, וכן אצל שרה אמנו נאמר "ויהיו חיי שרה... שני חיי שרה", שהיו חייה גדושים בחסד וקירוב אנשים לאמונה בה', מה שאין כן אצל ישמעאל, שלא נאמר אשר חי, אלא רק "ואלה שני חיי ישמעאל". לפי דברים אלו מובנים מאוד דברי המדרש רבה [פרשה ס"ב א'] : "שחב הקב"ה שנותן של צדיקים וכתבם בתורה, כדי שתהא נחלת ימיהם זכורה לעולם".

מתוך הספר רשימות בפרשת השבוע לרב הופנר

הערות והארות על הכתוב כאן יתקבלו ברצון במייל שכתובתו haseforim@gmail.com